

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE

Fakulta biotechnológie
a potravinárstva

Katedra hygieny
a bezpečnosti potravín

doc. Ing. Martina Fikselová, PhD.
MVDr. Ľubomír Lopašovský, PhD.
Ing. Alica Bobková, PhD.

EPIDEMIOLOGIA A ALERGIE Z POTRAVIN

Prvé prepracované vydanie

Nitra 2016
Vydala Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
vo Vydavateľstve SPU

Autori: doc. Ing. Martina Fikselová, PhD. (3,54 AH)
Katedra hygieny a bezpečnosti potravín
FBP, SPU v Nitre

MVDr. Ľubomír Lopašovský, PhD. (3,35 AH)
Katedra hygieny a bezpečnosti potravín
FBP, SPU v Nitre

Ing. Alica Bobková, PhD. (2,42 AH)
Katedra hygieny a bezpečnosti potravín
FBP, SPU v Nitre

Recenzenti: doc. Ing. Marcela Capcarová, PhD.
Ing. Miroslava Barnová, PhD.

Schválil rektor Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre dňa 21. 11. 2016
ako skriptá pre študentov SPU.

© M. Fikselová, Ľ. Lopašovský, A. Bobková, Nitra 2016

ISBN 978-80-552-1581-5

ÚVOD	5
I EPIDEMIOLOGIA	7
1 EPIDEMIOLOGICKÁ PRACOVNÁ METÓDA (A. Bobková)	7
1.1. Meranie javov	9
2 ZÁKLADNÉ FÁZY EPIDEMIOLOGICKEJ METÓDY (A. Bobková)	15
2.1 Charakteristické zvláštnosti chorých	16
3 EPIDEMIOLOGIA PRENOSNÝCH OCHORENÍ (L. Lopašovský)	22
4 EPIDEMIOLOGIA DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ (L. Lopašovský)	41
4.1 Neinfekčná epidemiológia – fajčenie	41
4.2 Neinfekčná epidemiológia – alkoholizmus	44
4.3 Neinfekčná epidemiológia – drogová závislosť	48
II ALERGIE Z POTRAVIN	53
5 VÝSKYT POTRAVINOVÝCH ALERGIÍ (M. Fikselová)	53
6 KLASIFIKÁCIA REAKCIÍ NA POTRAVINY(M. Fikselová)	54
7 POTRAVINOVÁ ALERGIA A POTRAVINOVÁ INTOLERANCIA(M. Fikselová)	55
7.1 Potravinová alergia	55
7.1.1 Imunologické mechanizmy potravinových alergií	57
7.1.2 Skrížené potravinové alergie	58
7.2 Falošné potravinové alergie – pseudoalergie	60
8 KLINICKÉ PREJAVY POTRAVINOVÝCH ALERGIÍ (M. Fikselová)	61
8.1 Anafylaxia	63
8.1.1 Potravinovo- závislá a cvičením vynútená anafylaxia	63
8.2 Gastrointestinálne reakcie	63
8.2.1 Potravinou vyvolaná enterokolitída	64
8.2.2 Alergická eozinofilná gastroenteritída	64
8.3 Respiračné reakcie	64
8.3.1 Astma	64
8.3.2 Pľúcna hemosideróza	64
8.3.3 Alergická nádcha	65
8.3.4 Opuch hrtana	65
8.4 Kožné reakcie	65
8.4.1 Ekzém a atopická dermatitída	65
8.4.2 Urtikária (žihľavka)	66
8.5 Iné klinické reakcie ovplyvnené faktormi výživy	66
8.5.1 Koliky	66
8.5.2 Zmeny správania	66
8.5.3 Migrénové bolesti hlavy	66
9 PROFESIONÁLNE ALERGIE NA POTRAVINY(M. Fikselová)	67
10 POTRAVINOVÉ ALERGIE NA PRÍDAVNÉ LÁTKY(M. Fikselová)	68
11 FAKTORY ZVYŠUJÚCE ZÁVAŽNOSŤ POTRAVINOVÝCH ALERGIÍ(M. Fikselová)	68
12 DIAGNOSTIKA POTRAVINOVÝCH ALERGIÍ (M. Fikselová)	69
12.1 Expozičné testy	69
12.2 Kožné testy	70
12.3 Náplast'ové testy	71
12.4 Testovanie in vitro	72

13 POTRAVINOVÉ ALERGÉNY(A. Bobková)	72
13.1 Najčastejšie potravinové alergény	73
13.2 Príčiny rozvoja potravinových alergií	76
14 PREVENCIA A LIEČBA POTRAVINOVÝCH ALERGIÍ (A. Bobková)	76
14.1 Liečba potravinových alergií	77
15 CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH DRUHOV ALERGIÍ (M. Fikselová)	78
15.1 Alergia na vajcia	78
15.2 Alergia na arašidy	79
15.3 Alergia na horčicu	80
15.4 Alergia na ryby, kôrovce a mäkkýše	80
15.5 Alergia na orechy	81
15.6 Alergia na obilniny	81
15.7 Alergia na jablká	82
15.8 Alergia na exotické ovocie	83
15.8.1 Alergia na kiwi	83
15.9 Alergia na kravské mlieko	84
15.9.1 Náhrady kravského mlieka	84
15.9.2 Klinické prejavy alergie na kravské mlieko	85
15.9.3 Potravinové alergény kravského mlieka	86
15.9.4 Alergenicita proteínov kravského mlieka	87
15.9.5 Alergenicita mliečnych výrobkov	89
15.9.6 Diagnostický postup pri alergii na kravské mlieko	90
15.9.7 Liečba alergie na kravské mlieko	91
15.9.8 Prevencia alergie na kravské mlieko	91
15.9.9 Ochrana spotrebiteľa s alergiou na kravské mlieko	91
16 CHARAKTERISTIKA POTRAVINOVÝCH INTOLERanciÍ (M. Fikselová)	92
16.1 Laktózová intolerancia	92
16.1.1 Metódy diagnostiky intolerancie laktózy	93
16.1.2 Komplikácie pri intolerancii laktózy	94
16.1.3 Liečba intolerancie laktózy	95
16.2 Celiakia	95
16.2.1 Klinický obraz a diagnostika celiakie	96
16.2.2 Liečba celiakie	97
17 ZÁKLADNÉ POSTUPY ZNIŽOVANIA RIZÍK ALERGÉNOV V POTRAVINÁCH (A. Bobková)	98
17.1 Prevenčný plán znižovania alergénov v potravinách	99
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	103

ÚVOD

Už stredovekí učitelia sa domnievali, že pôvodcami nákazlivých ochorení sú živé bytosti „*contagium vivum*“. Hoci epidemiologické myslenie a empirický epidemiologický prístup k obmedzovaniu šírenia chorôb majú svoju dlhú históriu, epidemiológia ako samostatný vedný odbor je pomerne mladá. V posledných desaťročiach prekonáva značný rozvoj a dnes jej patrí medzi jedno z popredných miest verejného zdravotníctva a preventívnej medicíny.

Epidemiológia ako veda sa zaoberá teoretickými i praktickými otázkami ochrany obyvateľstva predovšetkým pred infekčnými chorobami. Patrí do kategórie preventívnej medicíny zameranej na štúdium problémov a na prevenciu neinfekčných ochorení.

Alergia je chorobou z civilizácie. Svet alergie sa vďaka zmenám životného prostredia a štýlu života rapídne mení. Za posledných 30 rokov počet alergických pacientov vzrástol. Tento stav má aj naďalej stúpajúcu tendenciu. Zároveň pribúdajú nové typy alergií, ktoré boli pred desaťročiami úplne neznáme. Expozícia rozmanitejším alergénom - látkam vyvolávajúcim alergiu počas dlhších období má za následok tzv. polysenzibilizáciu - zvýšenú citlivosť na viaceré druhy látok alebo alergénov a ktorá môže, minimálne čiastočne, predstavovať základ pre trvalú a ťažkú povahu príznakov alergie.

Príčinou alergických ochorení môžu byť potraviny samotné, potraviny pripravené genetickou manipuláciou, aditíva, konzervačné látky, korenie, skrížené reakcie medzi potravinovými alergénmi napr. peľmi, ale aj zmeny, ktoré môžu nastať pri výrobe, spracúvaní, skladovaní a manipulácii s potravinami.

Dôležitá je správna distribúcia vhodných potravín – bezalergénnych a zvýšenie povedomia obyvateľstva – informovanosť o vplyve výživy na zdravie, zameriavať sa na prevenciu. Zmeniť postoj obyvateľstva k vlastnému zdraviu, vážiť si ho a v nadväznosti na to ovplyvniť aj výber potravín.

Nitra, máj 2016

Autori

Autori	doc. Ing. Martina Fikselová, PhD. MVDr. Ľubomír Lopašovský, PhD. Ing. Alica Bobková, PhD.
Názov	EPIDEMIOLOGIA A ALERGIE Z POTRAVIN
Určené	Pre študentov SPU
Vydavateľ	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Vydanie	Prvé prepracované
Vytlačené	November 2016
Náklad	200 kusov
Počet strán	106
AH-VH	9,31–9,50
Tlač	Vydavateľstvo SPU v Nitre
ISBN 978-80-552-1581-5	Cena 3,50 €

Rukopis neprešiel redakčnou úpravou vo vydavateľstve.
Za odbornú náplň vydania zodpovedajú autori.

